

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ Η ΑΥΓΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ Α.Ε. και ΚΑΡΗΣ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 15909/06)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

5 Ιουνίου 2008

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

**Στην υπόθεση Η Αυγή Εκδοτικός και Δημοσιογραφικός Οργανισμός Α.Ε.
και Κάρης κατά Ελλάδας,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρο,*

Χρήστο Ροζάκη,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,
Giorgio Malinverni,
Γεώργιο Νικολάου, *δικαστές*,
και τον Soren Nielsen, *γραμματέα τμήματος*.

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 15 Μαΐου 2008,
Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 15909/06) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από την ανώνυμη εταιρία Η Αυγή Εκδοτικός και Δημοσιογραφικός Οργανισμός Α.Ε., η οποία εδρεύει στην Αθήνα και τον κύριο Κωνσταντίνο Κάρη, Έλληνα υπήκοο, ο οποίος έχει γεννηθεί το 1954 και κατοικεί στην Αθήνα («οι προσφεύγοντες»). Αυτοί προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 18 Απριλίου 2006 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τον κύριο Ν. Φραγκάκη, δικηγόρο του συλλόγου της Αθήνας. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κυρία Ο. Πατσοπούλου, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Ζ. Χατζηπαύλου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες υποστήριζαν ειδικότερα ότι παραβιάστηκε το δικαίωμά τους ελευθερίας της έκφρασης.

4. Στις 9 Μαΐου 2007, το Δικαστήριο αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Επικαλούμενο τις διατάξεις του άρθρου 29 § 3 της Σύμβασης, αποφάσισε να εξετάσει συγχρόνως το παραδεκτό και το βάσιμο της υπόθεσης.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ι. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Η πρώτη προσφεύγουσα είναι ιδιοκτήτρια της ημερήσιας εφημερίδας εθνικής κυκλοφορίας «Η Αυγή». Ο δεύτερος προσφεύγων είναι δημοσιογράφος και διευθυντής σύνταξης της εν λόγω ημερήσιας εφημερίδας.

A. Η γένεση της υπόθεσης

6. Η ημερήσια εφημερίδα «Η Αυγή» εκφράζει αριστερές πολιτικές απόψεις και ειδικότερα αντανακλά τις θέσεις του αριστερού πολιτικού κόμματος «Συνασπισμός της Ριζοσπαστικής Αριστεράς». Στις 13 Ιουνίου 2000, δημοσίευσε ένα μη υπογεγραμμένο άρθρο με τίτλο «Πυρετός προετοιμασίας για το πρώτο συλλαλητήριο» και υπότιτλο «Οι ακροδεξιοί προετοιμάζουν δυναμικό παρών».

7. Το άρθρο αφορούσε συγκέντρωση που είχαν οργανώσει άτομα τα οποία ήταν αντίθετα προς απόφαση της Αρχής προστασίας προσωπικών δεδομένων, και το οποίο θα λάμβανε χώρα στις 14 Ιουνίου 2000 στη Θεσσαλονίκη. Η απόφαση αυτή έκρινε ότι η αναγραφή ορισμένων στοιχείων, εκ των οποίων αυτό του θρησκειώματος, στη ταυτότητα αποτελούσε μεταχείριση των προσωπικών δεδομένων αντίθετη προς το νόμο σχετικά με την προστασία του ατόμου όσον αφορά τη μεταχείριση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Κατά την περίοδο εκείνη, η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας είχε αντιτεθεί εντόνως προς την εν λόγω απόφαση της Αρχής προστασίας προσωπικών δεδομένων. Επιπλέον, η συζήτηση αυτή μονοπωλούσε τις πολιτικές συζητήσεις και το ενδιαφέρον των ελληνικών μέσων μαζικής ενημέρωσης.

8. Το άρθρο αναφερόταν, μεταξύ άλλων, στη συμμετοχή στη συγκέντρωση του Κ.Β., δημοσιογράφου και συγγραφέα, και υποστήριζε ειδικότερα:

«Δύο συγκεντρώσεις ακροδεξιών οργανώσεων που έγιναν το Σαββατοκύριακο χαρακτηρίστηκαν ως «προπομποί» για το κατά πόσο είναι «φιλειρηνικό» το αυριανό «ιερό» συλλαλητήριο. Η μία ήταν της γνωστής φασιστικής οργάνωσης «Χρυσή Αυγή» μέλη της οποίας συγκεντρώθηκαν το Σάββατο μπροστά από το άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου και πραγματοποίησαν πορεία σε κεντρικούς δρόμους της Θεσσαλονίκης, κρατώντας ελληνικές και φασιστικές σημαίες. Παράλληλα, σε απόσταση λίγων μέτρων, πραγματοποιήθηκε αντισυγκέντρωση από την «Πρωτοβουλία STOP Χάιντερ». Η δεύτερη συγκέντρωση έγινε στον ίδιο χώρο την Κυριακή και τη διοργάνωσε η πρωτοεμφανιζόμενη «Επιτροπή ιστορικής μνήμης» στην οποία συμμετέχουν όλες οι εθνικιστικές οργανώσεις και επιτροπές. Ανάμεσα στους διοργανωτές το βιβλιοπωλείο «Ιστοριογνωσία» που εκδίδει διάφορα βιβλία εθνικιστικού περιεχομένου και ο γνωστός εθνικοπαράφρων Κ.Β., ο

οποίος τώρα από την τηλεοπτική του εκπομπή σε τοπικό κανάλι καλεί όλους τους πραγματικούς Έλληνες να συμμετέχουν στα «ιερά» συλλαλητήρια της Εκκλησίας [Ορθόδοξης της Ελλάδος]. Κατά τη δεύτερη συγκέντρωση, ο αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος απέστειλε μήνυμα στο οποίο υπογράμμιζε, μεταξύ άλλων, ότι οι «Έλληνες ορθόδοξοι δεν έχουν ανάγκη νόμους και συντάγματα για να αγαπούν και να ζουν φιλειρηνικά σε ένα κλίμα αλληλεγγύης και δικαιοσύνης».

9. Ο Κ.Β. είναι δημοσιογράφος, συγγραφέας βιβλίων πολιτικού χαρακτήρα και παρουσιαστής μίας πολιτικής εκπομπής που μεταδίδεται από τοπικό τηλεοπτικό κανάλι. Στα πλαίσια της εκπομπής του, παρουσιάζει θέματα που δανείζεται από την ελληνική ιστορία υπό το πρίσμα της ανωτερότητας του ελληνικού έθνους καθώς και τους κινδύνους που το εν λόγω έθνος καλείται να αντιμετωπίσει. Κατά τις νομοθετικές εκλογές του 2004, έθεσε υποψηφιότητα με το κόμμα του ΛΑΟΣ (Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός), σκοπός του οποίου είναι η προστασία και διάδοση των ελληνοχριστιανικών ιδεωδών. Κατά τις νομοθετικές εκλογές του 2007, εξελέγη βουλευτής με το ψηφοδέλτιο του ΛΑΟΣ.

Β. Η δικαστική διαδικασία

10. Στις 3 Ιουλίου 2000, ο Κ.Β. άσκησε ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης αγωγή αποζημίωσης για δυσφήμιση σε βάρος των δύο προσφευγόντων καθώς και σε βάρος των Ε.Β. και Δ.Η., εκδότη και διευθυντή αντίστοιχα της ημερήσιας εφημερίδας «Η Αυγή». Αξίωνε το συνολικό ποσό των 50.000.000 δραχμών (περίπου 146.735 ευρώ) για ηθική βλάβη.

11. Στις 4 Οκτωβρίου 2001, το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών απέρριψε την αγωγή του Κ.Β. Έκρινε ειδικότερα ότι:

«Ο ενάγων είναι δημοσιογράφος-συγγραφέας ο οποίος παρουσιάζει πολιτική εκπομπή που μεταδίδεται από τηλεοπτικό κανάλι στη Βόρεια Ελλάδα. Στα πλαίσια της εν λόγω εκπομπής με τίτλο «Η Βουλή», υποστηρίζει τη συντηρητική πολιτική φιλοσοφία και εκφράζει εθνικιστικές ιδέες εκθειάζοντας την ιστορία του ελληνικού έθνους και υποστηρίζοντας με πάθος τα εν λόγω ιδεώδη. (...) Ο ενάγων εκφράζει τις ίδιες ιδέες στα βιβλία του και στο τεύχος 12 του περιοδικού «Ιστοριογνωσία» του οποίου είναι

αρχισυντάκτης, χαρακτηρίζει τον εαυτό του εθνικιστή (...). Επιπλέον, καλούσε με πάθος τους τηλεθεατές του να συμμετάσχουν στις συγκεντρώσεις που οργάνωνε η Εκκλησία της Ελλάδος η οποία, κατά την περίοδο εκείνη, ήταν σε διαμάχη με την ελληνική Κυβέρνηση για το θέμα της μη αναγραφής του θρησκευματος στις ταυτότητες. Ο ενάγων θεωρεί ότι το επίδικο άρθρο μειώνει την προσωπικότητά του αναφερόμενος ειδικότερα στον χαρακτηρισμό «εθνικοπαράφρων» που αφορούσε τον ίδιο και «ακροδεξιά» που αφορούσε την οργάνωση που οργάνωσε την εν λόγω συγκέντρωση. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο ενάγων είναι γνωστός στην περιοχή της Θεσσαλονίκης λόγω της τηλεοπτικής εκπομπής του. Οι πράξεις του προκαλούν το ενδιαφέρον του κοινού και του τύπου, δεδομένων των ιδεών που υποστηρίζει με πάθος και αφοσίωση και οι οποίες αγγίζουν τον φανατισμό και τον εξτρεμισμό. Η ημερήσια εφημερίδα «Η Αυγή» ασχολήθηκε, μέσα στα πλαίσια του ρόλου και της αποστολής της να ενημερώνει τους πολίτες, με τη συγκέντρωση που οργάνωνε η Εκκλησία της Ελλάδος στη Θεσσαλονίκη και εκδήλωσε την ανησυχία της για πιθανά επεισόδια από εθνικιστές ομάδες, οι οποίες είχαν δηλώσει την πρόθεσή τους να συμμετάσχουν σε αυτήν. Ανάμεσά τους και ο ενάγων, ο οποίος χαρακτηρίστηκε μεταφορικά από τον συντάκτη του επίδικου άρθρου ως «εθνικοπαράφρων», μέσα στα πλαίσια δριμείας κριτικής εξαιτίας της ιδεολογίας του. Η κριτική αυτή ήταν εύλογη, λαμβανομένων υπόψη των ακραίων θέσεων του τελευταίου οι οποίες αποτελούσαν βάση για τον εν λόγω χαρακτηρισμό. Σε ό,τι αφορά τον χαρακτηρισμό «ακροδεξιοί» για τα άτομα που συμμετείχαν στη συγκέντρωση με τον ενάγοντα, αυτός στηριζόταν στο γεγονός ότι τα εν λόγω άτομα ανήκαν σε εθνικιστικές ομάδες που τοποθετούνταν στα άκρα του συντηρητικού κόμματος, κάτι αντίθετο προς την τάση της αριστεράς που εξέφραζε η εν λόγω ημερήσια εφημερίδα. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, το επίδικο άρθρο δεν περιέχει δυσφημιστικά στοιχεία. Επιπλέον, δεν προκύπτει ότι πρόθεση του συντάκτη του εν λόγω άρθρου ήταν η δυσφήμιση του ενάγοντος, ήτοι η προσβολή της τιμής και της υπόληψής του. Αντιθέτως, πρόθεση [του άρθρου] ήταν η ενημέρωση του κοινού για ένα ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος και η συνδεόμενη συμπεριφορά του ενάγοντος η οποία υπόκειται, ως αναγνωρίσιμου προσώπου, στον αμείλικτο έλεγχο του τύπου. Πράγματι, ο ίδιος ο ενάγων ασκεί τον εν λόγω αμείλικτο έλεγχο επί των πολιτικών και

δημοσίων προσώπων ως δημοσιογράφος μέσω της πολιτικής εκπομπής του» (απόφαση αριθ. 26497/2001).

12. Στις 5 Ιουλίου 2002, ο Κ.Β. άσκησε έφεση κατά της απόφασης αριθ. 26497/2001.

13. Στις 12 Μαΐου 2003, το Εφετείο Θεσσαλονίκης κήρυξε απαράδεκτη την αγωγή στο μέτρο που αφορούσε τους Ε.Β. και Δ.Η., εκδότη και διευθυντή αντίστοιχα της ημερήσιας εφημερίδας «Η Αυγή» και εξαφάνισε την προσβληθείσα απόφαση στο μέτρο που αφορούσε τους προσφεύγοντες. Ειδικότερα, το εφετείο έκρινε ότι:

«Σε ό,τι αφορά τον χαρακτηρισμό «ακροδεξιός», αυτός δόθηκε με σκοπό την εξακρίβωση της πολιτική ταυτότητας του ενάγοντος και της ομάδας που συμμετείχε στο επίμαχο συμβάν. Σύμφωνα με την αξιολόγηση και την πολιτική κατάταξη που εφάρμοσε η εν λόγω ημερήσια εφημερίδα, τα άτομα που ασπάζονται αυτές τις πολιτικές ιδέες ανήκουν στο χώρο της ακροδεξιάς. Ο χαρακτηρισμός αυτός δεν περιοριζόταν ως εκ τούτου σε ένα γεγονός ώστε να μιλήσουμε για δυσφήμιση του ενδιαφερομένου, ούτε σε μία προσβολή, διότι δεν υπήρχε πρόθεση προσβολής. Σκοπός ήταν η ενημέρωση του κοινού για την πολιτική θέση ενός ατόμου ακόμα και στην περίπτωση που οι πληροφορίες και η κατάταξη αυτή ήταν εσφαλμένες. Αντιθέτως, ο χαρακτηρισμός ως «εθνικοπαράφρονος» και μάλιστα «γνωστού» δε στόχευε ούτε στην πολιτική κατάταξη ή αξιολόγηση του ενάγοντος ούτε στην ενημέρωση του κοινού για την πολιτική ταυτότητά του και δεν αποτελούσε κριτική, έστω και δριμεία, για τις πολιτικές θέσεις και δραστηριότητές του. Πρόδηλο σκοπό είχε, ήτοι ειδικά κατευθυνόμενο, να καταφρονήσει και να προσβάλει την τιμή του, αφού ο χαρακτηρισμός αυτός τον παρουσίαζε στα μάτια των αναγνωστών της ημερήσιας εφημερίδας ως άτομο στερούμενο λογικής και ψυχικής συγκρότησης, και άρα χωρίς κύρος και σοβαρότητα. Έτσι, με τον τρόπο αυτό μπορούσε να βλάψει και πράγματι έβλαψε την τιμή και την υπόληψη του ενδιαφερομένου και να θίξει την προσωπικότητά του τόσο ως ατόμου όσο και ως πνευματικού ανθρώπου και επαγγελματία. Ο συντάκτης του επίδικου άρθρου ενήργησε χωρίς δικαίωμα, παράνομα και υπαίτια, με σκοπό να τον μειώσει, διότι ο εν λόγω χαρακτηρισμός καθόλου αναγκαίος δεν ήταν για να αποδοθεί αντικειμενικά το περιεχόμενο των

σκέψεων του συντάκτη [του άρθρου] και να εξυπηρετήσει το δικαιολογημένο ενδιαφέρον [του κοινού]. Αυτός χρησιμοποίησε τον εν λόγω χαρακτηρισμό για να προσβάλει την υπόληψη του ενάγοντος, γνωρίζοντας ότι η χρήση του δεν ήταν αναγκαία».

14. Δυνάμει των άρθρων 57 και 914 του Αστικού Κώδικα, 361 και 362 του Ποινικού Κώδικα καθώς και του μοναδικού άρθρου του νόμου αριθ. 1178/1981, το Εφετείο Θεσσαλονίκης καταδίκασε αλληλεγγύως τους δύο προσφεύγοντες να καταβάλουν στον Κ.Β. 58.000 ευρώ για την προκληθείσα ηθική βλάβη και 3.480 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη (απόφαση αριθ. 1428/2003).

15. Στις 10 Ιουλίου 2003, οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης. Στις 10 Οκτωβρίου 2005, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτησή τους και τους καταδίκασε σε επιπλέον δικαστική δαπάνη ύψους 1.170 ευρώ. Ειδικότερα, το ανώτατο δικαστήριο έκρινε ότι το εφετείο είχε ερμηνεύσει ορθά το εφαρμοστέο εθνικό και διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 10 της Σύμβασης. Έκρινε ότι ο χαρακτηρισμός «εθνικοπαράφρων» δεν αναφερόταν στις πολιτικές απόψεις του Κ.Β., στην ένταση ή το πάθος με το οποίο αυτός εξέφραζε τις ιδέες του στα πλαίσια της πολιτικής δραστηριότητάς του ή στον τρόπο αξιοποίησής τους από τον ίδιο ή άλλες πολιτικές ομάδες ή οργανώσεις. Κατά τον Άρειο Πάγο, ο χαρακτηρισμός του ως «ακροδεξιού» και «εθνικιστή» θα αρκούσε για να εκφράσει το περιεχόμενο των σκέψεων του συντάκτη του άρθρου. Εν τούτοις, κατά το ανώτατο εθνικό δικαστήριο, μοναδικός σκοπός των προσφευγόντων ήταν να παρουσιάσουν τον Κ.Β. στα μάτια των αναγνωστών της ημερήσιας εφημερίδας ως ένα άτομο που στερείται λογικής και ψυχικής συγκρότησης και συνεπώς, χωρίς κύρος και σοβαρότητα (απόφαση αριθ. 1462/2005). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 25 Οκτωβρίου 2005.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

A. Το Σύνταγμα

16. Τα εφαρμοστέα άρθρα του Συντάγματος ορίζουν:

Άρθρο 14

«1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και διά του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.

2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.

3. Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύεται.

Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία:

- α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας,
- β) για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας,
- γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους.
- δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.

4. Σε όλες τις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου ο εισαγγελέας, μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από την κατάσχεση, οφείλει να υποβάλει την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο, και αυτό, μέσα σε άλλες είκοσι τέσσερις ώρες, οφείλει να αποφασίσει για τη διατήρηση ή την άρση της κατάσχεσης, διαφορετικά η κατάσχεση αίρεται αυτοδικαίως. Τα ένδικα μέσα της έφεσης και της αναίρεσης επιτρέπονται στον εκδότη της εφημερίδας ή άλλου εντύπου που κατασχέθηκε και στον εισαγγελέα.

5. Καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει, επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή

μετάδοσης της απάντησης. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης και διασφαλίζεται η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης (...).»

Άρθρο 25

«1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας (...).»

B. Η νομοθεσία

17. Οι εφαρμοστέες διατάξεις του Αστικού Κώδικα ορίζουν:

Άρθρο 57

«Όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Αν η προσβολή αναφέρεται στην προσωπικότητα προσώπου που έχει πεθάνει, το δικαίωμα αυτό έχουν ο σύζυγος, οι κατιόντες, οι ανιόντες, οι αδελφοί και οι κληρονόμοι του από διαθήκη.

Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται.»

Άρθρο 914

«Όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει.»

18. Τα εφαρμοστέα άρθρα του Ποινικού Κώδικα ορίζουν:

Άρθρο 361

«1. Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της δυσφήμισης (άρθρα 362 και 363), προσβάλλει την τιμή άλλου με λόγο ή με έργο ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή. Η χρηματική ποινή μπορεί να επιβληθεί και μαζί με την ποινή της φυλάκισης

(...)).».

Άρθρο 362

«Όποιος με οποιονδήποτε τρόπο ενώπιον τρίτου ισχυρίζεται ή διαδίδει για κάποιον άλλον γεγονός που μπορεί να βλάψει την τιμή ή την υπόληψή του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών ή με χρηματική ποινή. Η χρηματική ποινή μπορεί να επιβληθεί και μαζί με την ποινή της φυλάκισης.»

Άρθρο 367

«1. Δεν αποτελούν άδικη πράξη: α) οι δυσμενείς κρίσεις για επιστημονικές, καλλιτεχνικές ή επαγγελματικές εργασίες (...) γ) οι εκδηλώσεις που γίνονται για την εκτέλεση νόμιμων καθηκόντων, την άσκηση νόμιμης εξουσίας ή για την διαφύλαξη (προστασία) δικαιώματος ή από άλλο δικαιολογημένο ενδιαφέρον (...)).».

19. Το άρθρο μόνο του νόμου αριθ. 1178/2001 περί αστικής ευθύνης του τύπου, όπως τροποποιήθηκε με τα άρθρο μόνο, παράγραφος 4, του νόμου 2243/1994, ορίζει:

«1. Ο ιδιοκτήτης παντός εντύπου υποχρεούται εις πλήρη αποζημίωσιν δια την παράνομον περιουσιακήν ζημίαν ως και εις χρηματικήν ικανοποίησιν δια την ηθικήν βλάβην, αι οποίαι υπαιτίως προξενήθησαν δια δημοσιεύματος θιγόντος την τιμήν ή την υπόληψιν παντός ατόμου, έστω και αν η κατά το άρθρον 914 του Αστικού Κώδικα υπαιτιότητα, η κατά το άρθρον 919 του Αστικού Κώδικα γνώσις ή υπαίτιος άγνοια συντρέχει εις τον συντάκτην του

δημοσιεύματος ή, εάν ούτος είναι άγνωστος, εις τον εκδότην ή τον διευθυντή συντάξεως του εντύπου.

2. Η κατά το άρθρο 932 του Αστικού Κώδικα χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης του αδικηθέντος (...) ορίζεται όχι κατώτερη των δέκα εκατομμυρίων δραχμών (...).»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 10 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

20. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για παραβίαση του δικαιώματός τους για ελευθερία της έκφρασης λόγω της καταδίκης τους από τα πολιτικά δικαστήρια να καταβάλουν αλληλεγγύως αποζημίωση στον Κ.Β. Επικαλούνται το άρθρο 10 της Σύμβασης, διάταξη η οποία έχει ως εξής

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.

2. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνας δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υπολείψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.»

A. Επί του παραδεκτού

21. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

22. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι, ακόμα κι αν υποθεθεί ότι οι επίδικες εκφράσεις ήταν αξιολογικές κρίσεις, η προσβολή της ελευθερίας έκφρασης των προσφευγόντων δεν ήταν δυσανάλογη. Υπογραμμίζει ότι τα εθνικά δικαστήρια αρκέστηκαν στην εφαρμογή της εφαρμοστέας νομοθεσίας. Πράγματι, κύριος σκοπός ενός δημοσιογράφου είναι η ενημέρωση του κοινού επί ζητημάτων γενικού ενδιαφέροντος. Ωστόσο, στην προκειμένη περίπτωση, η χρήση των χαρακτηρισμών «εθνικιστής» και, κυρίως, «εθνικοπαράφρων» αποσκοπούσε στην προσβολή της τιμής και της υπόληψης του ενάγοντος και όχι στην ενημέρωση του κοινού. Κατά την Κυβέρνηση, ο χαρακτηρισμός «εθνικοπαράφρων» δεν αποτελεί πολιτικό χαρακτηρισμό αλλά παραπέμπει σε ένα άτομο που στερείται λογικής. Υποστηρίζει ότι τα εθνικά δικαστήρια, με άκρως αιτιολογημένες αποφάσεις, ορθά έκριναν ότι οι χαρακτηρισμοί «ακροδεξιός» και «εθνικιστής» αρκούσαν προκειμένου οι προσφεύγοντες να διαδώσουν το μήνυμά τους στο κοινό. Τέλος, σε ό,τι αφορά την αναλογικότητα της αποζημίωσης που οι προσφεύγοντες κλήθηκαν αλληλεγγύως να καταβάλουν στον Κ.Β., η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα εθνικά δικαστήρια έλαβαν υπόψη όλα τα προσήκοντα στοιχεία, όπως προέκυπταν από τον φάκελο της υπόθεσης. Έδωσαν ειδικότερα βάση στο ιδιαιτέρως καταφρονητικό και μειωτικό περιεχόμενο του χαρακτηρισμού «εθνικοπαράφρων» καθώς και στο γεγονός ότι οι επίδικες εκφράσεις δεν διατυπώθηκαν προφορικά αλλά γράφηκαν στον τύπο.

23. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι οι επίδικες εκφράσεις εντάσσονταν στο πλαίσιο μίας πολιτικής συζήτησης που κέντριζε το ενδιαφέρον του κοινού. Η χρήση του χαρακτηρισμού «εθνικοπαράφρων» έπρεπε να τοποθετηθεί στα πλαίσια της παρούσας υπόθεσης και να μην ερμηνευθεί κατά γράμμα. Πράγματι, είναι προφανές ότι, με τον χαρακτηρισμό αυτό, ο συντάκτης του επίδικου άρθρου επιθυμούσε να ασκήσει κριτική στις υπερσυντηρητικές απόψεις του Κ.Β. Κατά δεύτερον, ο τελευταίος ήταν πολιτικός και, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του

Δικαστηρίου, τα όρια της αποδεκτής κριτικής προς το πρόσωπό του είναι ευρύτερα απ'ό,τι στην περίπτωση ενός απλού ιδιώτη. Τέλος, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι το ποσό της αποζημίωσης δεν ήταν ανάλογο προς το νόμιμο σκοπό που επεδίωκε ο επίμαχος περιορισμός, ακόμα και ως προς την πρώτη προσφεύγουσα που ήταν μία ανώνυμη εταιρία. Σημειώνουν στο σημείο αυτό ότι, κατά την περίοδο των πραγματικών περιστατικών, ο αριθμός αντιτύπων της ημερήσιας εφημερίδας «Η Αυγή» ανερχόταν σε εκατόν δέκα αντίτυπα στην πόλη της Θεσσαλονίκης και σε δύο χιλιάδες εκατό στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Γενικές αρχές

24. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο ρόλος του συνίσταται στο να αποφανθεί σε τελευταίο βαθμό επί του ζητήματος αν ένας «περιορισμός» της ελευθερίας της έκφρασης συμβιβάζεται με το άρθρο 10 της Σύμβασης. Προς τον σκοπό αυτό, εξετάζει την επίδικη επέμβαση υπό το φως του συνόλου της υπόθεσης προκειμένου να καθορίσει αν αυτή ήταν «ανάλογη προς τον διωκόμενο νόμιμο σκοπό» και αν οι λόγοι που επικαλέστηκαν οι εθνικές αρχές για να την δικαιολογήσουν φαίνονται «προσήκοντες και επαρκείς». Το Δικαστήριο πρέπει ως εκ τούτου να πειστεί ότι οι εθνικές αρχές εφήρμοσαν κανόνες σύμφωνους προς τις καθιερωθείσες από το άρθρο 10 αρχές, και τούτο, επιπλέον, στηριζόμενο πάνω σε μία αποδεκτή εκτίμηση των σχετικών πραγματικών περιστατικών (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Steel και Morris κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. 68416/01, § 87, CEDH 2005-II).

25. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει εξ αρχής τον εξέχοντα ρόλο, αυτόν του «μαντρόσκυλου», που παίζει ο τύπος μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία (βλέπε, *Bladet Tromsø και Stensaas κατά Νορβηγίας* [GC], αριθ. 21980/93, § 62, CEDH 1999-III). Λόγω αυτής της λειτουργίας του τύπου, η δημοσιογραφική ελευθερία εμπεριέχει και την δυνατότητα να προσφεύγει κανείς σε μία συγκεκριμένη δόση υπερβολής, ακόμη και πρόκλησης (*Gawęda κατά Πολωνίας*, αριθ. 26229/95, § 34, CEDH 2002-II).

26. Προκειμένου περί της φύσεως εκφράσεων ικανών να βλάψουν την υπόληψη ενός ατόμου, το Δικαστήριο διακρίνει κατά παράδοση μεταξύ γεγονότων και αξιολογικών κρίσεων. Ενώ η υπόσταση των πρώτων μπορεί να αποδειχθεί, οι

δεύτερες δεν προσφέρονται για επίδειξη της ακρίβειάς τους. Όταν μία δήλωση ερμηνεύεται ως αξιολογική κρίση, η αναλογικότητα της επέμβασης μπορεί να είναι συνάρτηση της ύπαρξης μιας επαρκούς πραγματικής βάσης, διότι, ελλείψει τέτοιας βάσης, μία αξιολογική κρίση μπορεί και αυτή να αποδειχθεί υπερβολική (βλέπε, για παράδειγμα, *Feldek κατά Σλοβακίας*, αριθ. 29032/95, §§ 75-76, CEDH 2001-VIII).

27. Επιπλέον, μέσα στο πλαίσιο μιας δίκης για δυσφήμιση ή εξύβριση, το Δικαστήριο οφείλει να βάλει σε ζυγαριά έναν αριθμό συμπληρωματικών παραγόντων όταν αξιολογεί την αναλογικότητα του επίδικου μέτρου.

28. Καταρχήν, σε ό,τι αφορά το αντικείμενο των επιδίκων εκφράσεων, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι τα όρια της αποδεκτής κριτικής ως προς έναν πολιτικό, στον οποίο γίνεται αναφορά με την ιδιότητα αυτή, είναι ευρύτερα από εκείνα έναντι ενός απλού ιδιώτη: αντίθετα με τον δεύτερο, ο πρώτος εκτίθεται αναπόφευκτα και ενσυνείδητα σε έναν προσεκτικό έλεγχο των πράξεων και των χειρονομιών του, τόσο από τους δημοσιογράφους όσο και από το σύνολο των πολιτών. Αυτός πρέπει συνεπώς να επιδεικνύει μεγαλύτερη ανοχή (*Lingens κατά Αυστρίας*, απόφαση της 8 Ιουλίου 1986, série A no. 103, σελ. 26, § 42). Η αρχή αυτή δεν εφαρμόζεται μόνον στην περίπτωση του πολιτικού, αλλά επεκτείνεται σε οποιοδήποτε πρόσωπο που μπορεί να χαρακτηριστεί ως δημόσιο πρόσωπο, δηλαδή σε οποιοδήποτε άτομο, το οποίο, με τις πράξεις του (βλέπε, προς τούτο, *Krone Verlag GmbH & Co. KG κατά Αυστρίας*, αριθ. 34315/96, § 37, 26 Φεβρουαρίου 2002, και *News Verlags GmbH & Co. KG κατά Αυστρίας*, αριθ. 31457/96, § 54, CEDH 2000-I) ή με την ίδια την θέση του (*Verlagsgruppe News GmbH κατά Αυστρίας* (αριθ. 2), αριθ. 10520/02, § 36, 14 Δεκεμβρίου 2006), υπάγεται στην δημόσια σφαίρα.

29. Κατά δεύτερον, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οποιαδήποτε απόφαση με την οποία επιδικάζεται αποζημίωση για συκοφαντική δυσφήμιση πρέπει να τελεί σε εύλογη σχέση αναλογικότητας με την προκληθείσα προσβολή της υπόληψης (*Tolstoy Miloslavski κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 13 Ιουλίου 1995, serie A no. 316-B, σελ. 75-76, § 49). Επιπλέον, προκειμένου να αξιολογηθεί το μέγεθος της αποζημίωσης ή των προστίμων στα οποία καταδικάστηκε ο ενδιαφερόμενος, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη την προσωπική του κατάσταση και ειδικότερα τα εισοδήματα και τα οικονομικά μέσα του ενδιαφερόμενου, τα οποία προκύπτουν από τον φάκελο της δικογραφίας (βλέπε, πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Steel και Morris κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, § 96, *Marônek κατά Σλοβακίας*, αριθ. 32686/96, § 58, CEDH 2001-III).

β) Εφαρμογή των προαναφερόμενων αρχών στην παρούσα υπόθεση

30. Το Δικαστήριο σημειώνει πρωτίστως ότι οι διάδικοι συμφωνούν ότι οι αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων συνιστούν επέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων στην ελευθερία της έκφρασης. Επιπλέον, δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι η επίδικη επέμβαση «προβλεπόταν από το νόμο», ήτοι από τα άρθρα 57 και 914 του Αστικού Κώδικα, 361 και 362 του Ποινικού Κώδικα καθώς και με το άρθρο μόνο του νόμου αριθ. 1178/1981. Τέλος, το επίμαχο περιοριστικό μέτρο επεδίωκε ένα νόμιμο σκοπό ως προς το άρθρο 10 § 2 της Σύμβασης, ήτοι την προστασία της υπόληψης των τρίτων, εν προκειμένω του Κ.Β.

31. Οι διάδικοι εστίασαν την επιχειρηματολογία τους στην αναγκαιότητα της εν λόγω επέμβασης. Το Δικαστήριο θα εξετάσει, επομένως, εάν η επίδικη επέμβαση ήταν ανάλογη προς τον διωκόμενο νόμιμο σκοπό και εάν οι αιτιολογίες που προβάλλουν οι εθνικές αρχές για να δικαιολογήσουν την επέμβαση, είναι προσηκόνουσες και επαρκείς. Ειδικότερα, το Δικαστήριο θα λάβει υπόψη τη φύση των επίδικων εκφράσεων, την κατάσταση των αποδεκτών τους, και, τέλος, την αναλογικότητα της επιδικασθείσας αποζημίωσης.

32. Σε ό,τι αφορά τη φύση των επίδικων εκφράσεων, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η έκφραση «γνωστός εθνικοπαράφρων» αποτελεί αξιολογική κρίση η οποία δεν επιδέχεται απόδειξης και δεν εμπίπτει στην κατηγορία γεγονότων δυνάμενων να αποδειχθούν. Επιπλέον, η επίδικη έκφραση δε στερείται πραγματικής βάσης. Όπως δέχθηκε το Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης στην απόφασή του αριθ. 26497/2001, ο Κ.Β. υποστήριζε, μέσα στα πλαίσια της τηλεοπτικής εκπομπής του πολιτικού περιεχομένου, τη συντηρητική πολιτική φιλοσοφία και εξέφραζε εθνικιστικές ιδέες εκθειάζοντας την ιστορία του ελληνικού έθνους και υποστηρίζοντας με πάθος τα ιδεώδη αυτά. Επιπλέον, το ίδιο δικαστήριο σημείωσε ότι ο Κ.Β. είχε διατυπώσει ανάλογες θέσεις στα βιβλία του και ότι σε ένα τεύχος του περιοδικού του οποίου ήταν αρχισυντάκτης, χαρακτήριζε ο ίδιος τον εαυτό του ως εθνικιστή.

33. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να σημειώσει ότι η επίδικη έκφραση ήταν η μόνη από ολόκληρο το επίδικο άρθρο στην οποία εστίασαν τα εθνικά δικαστήρια προκειμένου να συμπεράνουν την πρόθεση του συντάκτη του να δυσφημίσει τον Κ.Β. Επιπλέον, η προσωπική αναφορά στον Κ.Β. δε στερείτο

νοήματος, καθώς αυτός ήταν ένας εκ των οργανωτών της δεύτερης συγκέντρωσης. Συνεπώς, τοποθετημένη μέσα στα πλαίσια του άρθρου, η επίδικη έκφραση αποσκοπούσε στην άσκηση οξείας κριτικής σε βάρος ενός εκ των οργανωτών μίας πολιτικής συγκέντρωσης στην οποία αντιτίθετο η εν λόγω ημερήσια εφημερίδα, παρά είχε πρόθεση να προσβάλει ή δυσφημίσει χωρίς λόγο τον ενάγοντα. Ωστόσο, τα εθνικά δικαστήρια δεν έκαναν διάκριση μεταξύ «γεγονότων» και «αξιολογικών κρίσεων» αλλά μοναχά ερεύνησαν αν η διατυπωθείσα στο επίδικο άρθρο έκφραση μπορούσε να βλάψει την προσωπικότητα και την υπόληψη του ενάγοντα. Πράγματι, κατά την αξιολόγηση της πρόθεσης του προσφεύγοντα, δεν μετέφεραν τις επίδικες φράσεις μέσα στο γενικό πλαίσιο της υπόθεσης. Αντιθέτως μάλιστα, το Εφετείο και ο Άρειος Πάγος εξέτασαν την επίδικη έκφραση αποκομμένη από τα συμφραζόμενα του άρθρου για να καταλήξουν ότι οι εκφράσεις «ακροδέξις» και «εθνικιστής» αρκούσαν από μόνες τους προκειμένου ο δημοσιογράφος να εξωτερικεύσει το περιεχόμενο των σκέψεών του. Ωστόσο, ο ρόλος των εθνικών δικαστηρίων σε μία δίκη περί δυσφήμισης δε συνίσταται στο να υποδείξουν στο δημοσιογράφο το αυστηρό ελάχιστο των εκφράσεων και χαρακτηρισμών που μπορεί να χρησιμοποιεί όταν ασκεί, μέσα στα πλαίσια του επαγγέλματός του, το δικαίωμα του για κριτική, ακόμα και με δριμύ τρόπο. Τα εθνικά δικαστήρια καλούνται αντιθέτως να εξετάσουν αν το πλαίσιο της υπόθεσης, το δημόσιο ενδιαφέρον και η πρόθεση του δημοσιογράφου δικαιολογούσαν την πιθανή χρήση μίας δόσης πρόκλησης ή υπερβολής.

34. Επιπλέον, σε ό,τι αφορά την κατάσταση του στόχου των επίδικων εκφράσεων, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο ενάγων, δημοσιογράφος, συγγραφέας βιβλίων πολιτικού χαρακτήρα και παρουσιαστής τηλεοπτικής εκπομπής που μεταδίδεται από τοπικό σταθμό της Θεσσαλονίκης, ήταν πρόσωπο γνωστό στον τοπικό πληθυσμό της Θεσσαλονίκης. Επιπλέον, μεταξύ άλλων στοιχείων, η υποψηφιότητά του κατά τις νομοθετικές εκλογές του 2004 με το ψηφοδέλτιο του κόμματος του Λαϊκού Ορθόδοξου Συναγερμού, και η εκλογή του ως βουλευτή κατά τις νομοθετικές εκλογές του 2007, αποδεικνύουν ότι κατά την περίοδο των πραγματικών περιστατικών, ο Κ.Β. είχε ενεργό συμμετοχή στην πολιτική ζωή. Συνεπώς, ο ενάγων δεν μπορεί να εξομοιωθεί με έναν «απλό ιδιώτη» αλλά, μάλλον, με ένα δημόσιο πρόσωπο της επικαιρότητας. Αναμφίβολα λοιπόν, χωρίς να πρόκειται για πολιτικό κατά κυριολεξία κατά την περίοδο των πραγματικών περιστατικών, οι επίδικες εκφράσεις εντάσσονταν στο πλαίσιο μίας συζήτησης

εξαιρετικού δημοσίου ενδιαφέροντος (βλέπε προς την κατεύθυνση αυτή, *Selistö κατά Φινλανδίας*, αριθ. 56767/00, § 51, 16 Νοεμβρίου 2004).

35. Τέλος, σε ό,τι αφορά τη σχέση αναλογικότητας του επιδικασθέντος ποσού με την προκληθείσα προσβολή της υπόληψης, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι τα αρμόδια δικαστήρια καταδίκασαν αλληλεγγύως τους προσφεύγοντες να καταβάλουν στον ενάγοντα το ποσό των 58.000 ευρώ για ηθική βλάβη, ποσό το οποίο είναι αφ'εαυτού δυσανάλογο προς τον σκοπό που επεδίωκε το επίμαχο περιοριστικό μέτρο. Λαμβανομένων υπόψη των όσων προηγούνται, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι εθνικές αρχές δεν προέβαλαν προσήκοντες και επαρκείς λόγους για να αιτιολογήσουν την καταδίκη των προσφευγόντων από τα πολιτικά δικαστήρια να καταβάλουν αποζημίωση στον Κ.Β., και ότι η καταδίκη αυτή δεν εξυπηρετούσε μία «επιτακτική κοινωνική ανάγκη».

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

36. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

37. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν από κοινού 60.000 ευρώ για την υλική ζημία που υποστηρίζουν ότι υπέστησαν, ποσό το οποίο κατέβαλαν οι ίδιοι στον Κ.Β. και το οποίο αντιστοιχεί στην αποζημίωση που επιδίκασαν τα εθνικά δικαστήρια.

38. Σε ό,τι αφορά την ηθική βλάβη, η πρώτη προσφεύγουσα αξιώνει 20.000 ευρώ και ο δεύτερος προσφεύγων 10.000 ευρώ για το άγχος και την αγωνία στην οποία υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας.

39. Σε ό,τι αφορά το αιτούμενο ποσό για υλική ζημία, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο δεν πρέπει να καταβάλει στους προσφεύγοντες το

ποσό που κατέβαλαν οι ίδιοι ως αποζημίωση για τη βλάβη που υπέστη ο Κ.Β. Κατά την Κυβέρνηση, ένα τέτοιο αίτημα θα ισοδυναμούσε με επανάληψη της επίδικης διαδικασίας και, εν τοις πράγμασι, με ανατροπή της ισχύος του δεδουλευμένου των εθνικών δικαστηρίων. Σε ό,τι αφορά το αιτούμενο ποσό για ηθική βλάβη, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι και μόνο η διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 10 συνιστά αφ'εαυτής μίας δίκαιη ικανοποίηση.

40. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραβίασης του άρθρου 10 και της υποχρέωσης που επιβλήθηκε στους προσφεύγοντες για καταβολή 58.000 ευρώ ως αποζημίωσης για τη βλάβη που υπέστη ο Κ.Β. καθώς και 4.650 ευρώ συνολικά για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Συντρέχει επομένως λόγος να επιδικασθεί από κοινού στους προσφεύγοντες το αιτούμενο ποσό για την προκληθείσα υλική ζημία, ήτοι 60.000 ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού.

41. Το Δικαστήριο εκτιμά επιπλέον ότι η διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 10 της Σύμβασης συνιστά αφ'εαυτής επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για οποιαδήποτε ηθική βλάβη μπορεί να υπέστησαν οι ενδιαφερόμενοι (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση, *Thoma κατά Λουξεμβούργου*, § 74).

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

42. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν 5.100 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Δεν προσκομίζουν τιμολόγιο, παρά μόνο ένα λεπτομερές, δακτυλογραφημένο σημείωμα εξόδων στο οποίο αναγράφεται το εν λόγω ποσό.

43. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα αιτούμενα έξοδα δεν είναι αιτιολογημένα και ότι το αιτούμενο ποσό είναι υπερβολικό.

44. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι σύμφωνα με την πάγια νομολογία του η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* [GC], no. 31107/96, § 54, CEDH 2000-XI). Εν προκειμένω, λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω αναφερόμενα κριτήρια και το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες δεν προσκομίζουν κανένα τιμολόγιο σε ό,τι

αφορά τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιόν του, το Δικαστήριο θεωρεί ότι συντρέχει λόγος να απορριφθούν οι αξιώσεις τους για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

45. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης.

3. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει από κοινού στους προσφεύγοντες, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 60.000 (εξήντα χιλιάδες) ευρώ για ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού,

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

4. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 5 Ιουνίου 2008 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος